

*Ниязова Жыпар Дуйшоевна,
Кыргыз билим берүү академиясы,
аспирант,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары*

**МЕДИЦИНА БАГЫТЫНДАГЫ КЕСИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮДӨ АНГЛИС
ТИЛИНИН РОЛУ ЖАНА АНЫ ИЗИЛДӨӨНҮН ЗАРЫЛДЫГЫ**

*Ниязова Жыпар Дуйшоевна,
Кыргызская академия образования,
аспирант,
Кыргызская Республика, город Бишкек*

**РОЛЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ
ОБРАЗОВАНИИ И НЕОБХОДИМОСТЬ ЕГО ИЗУЧЕНИЯ**

*Niyazova Zhypar Duishoevna,
Postgraduate student,
Kyrgyz Academy of Education,
Kyrgyz Republic, Bishkek city*

**THE ROLE OF ENGLISH LANGUAGE IN PROFESSIONAL
EDUCATION AND THE NECESSITY OF LEARNING IT**

Аннотация: Макалада медицина багытындагы кесиптик билим берүүдө англис тилинин ролу талдоого алынат. Ал азыркы коомдун талаптарын эске алуу менен рыноктук мамиледе конкуренцияга туруштук берүү үчүн медициналык кесиптик билим берүүнүн кыргыз жергесинде жана дүйнөлүк кесиптик билим берүүнүн маселелерин эске алуу шартында англис тилин окутууга байланышкан бир катар зарылдыктар каралат. Аталган багытта кесиптик билим берүүнүн муктаждыгында турган абалдан келип чыккан Кыргызстандагы кырдаалдын өзөктүү проблемалары тереңдетилип, ал англис тилин үйрөнүүгө тиешелүү болгон коомдук-тарыхый маанисинде объективдүү мисалдар менен түшүндүрүлөт. Социалдык-турмуштук келип чыккан англис тилин үйрөнүүгө карата коюлган коомдук-социалдык талаптардын чыгыш себептери Кыргызстандагы медициналык кесиптик билим процессине жаңыдан кире баштаган компетенцияларга байланыштырылып чечмеленет.

Аннотация: В статье анализируется роль английского языка в профессиональном

медицинском образовании. Он удовлетворяет ряд потребностей, связанных с обучением английского языка в контексте профессионального медицинского образования, чтобы выдерживать конкуренцию в рыночной экономике, принимая во внимание требования современного общества. Актуальные проблемы ситуации с необходимостью получения профессионального образования в этой сфере, будут углублены и объяснены на объективных примерах в социально-историческом смысле, связанных с изучением английского языка. Причины возникновения социальных требований к изучению английского языка социального происхождения объясняются в связи с компетенциями, которые только начинают входить в процесс медицинского профессионального образования в Кыргызстане.

Annotation: The article analyzes the role of the English language in professional medical education. It satisfies a range of necessities related to teaching English in the context of professional medical education in order to complete in a market economy, taking into consideration the requirements of modern society. Actual

problems of the situation in Kyrgyzstan, arising from the situation with the necessity to obtain professional education in this area, will be deepened and explained using objective examples in the socio-historical sense related to the study of the English language. The origins of social requirements for learning English of social origin are explained in connection with competencies that are just beginning to enter the process of medical professional education in Kyrgyzstan.

Түйүндүү сөздөр: *ааламдашуу, кесиптик билим берүү, тил үйрөтүү, англис тилин окутуу, маалымат алмашуу, педагогика, рынок мамилеси, компетенция, мамлекеттик стандарт, конкуренция ж.б.*

Ключевые слова: *глобализация, профессиональное образование, языковое обучение, обучение английского языка, обмен информацией, педагогика, рыночные отношения, компетенция, государственный стандарт, конкуренция и т.д.*

Key words: *globalization, professional education, teaching language, teaching English language, information exchange, pedagogy, market relations, competence, state standard, rivalry and etc.*

Киришүү. Азыркы учурда англис тили медициналык багыттарда кесиптик билим берүүнүн негизги дисциплиналардын бири катары маанилүү орунду ээлейт. Эл аралык кызматташууда дүйнө калкынын өз ара маалымат алмашуу булактарынын бири катары англис тилинин ролу мындан бир нече кылым мурда эле аныкталгандыктан, келечегине кайдыгер карабаган мамлекеттердин баары эчак эле түшүнгөн. Ошондуктан баланын жаш кезинен тартып аны үйрөтүү зарылдыгы бар экенин эске алып бардык мамлекеттер англис тилин бала бакчадан тартып окуу процессине киргизип келет. Мындай көрүнүш Кыргызстанда ХХ кылымдын биринчи жарымында колго алынып, совет доорунда ал жалпы билим берүү мекемелеринде окутула баштаган. Бул иштин колго алынышы, Кыргызстандын жаштарына англис тилин үйрөтүү маселелерин ырааттуу ишке ашыруунун зарылдыгы англис тили боюнча кесиптик билим берүү жумуштарын

жолго коюуну коомчулукка милдеттендирген. Жогорку окуу жайларында аталган кесип боюнча адистерди даярдоо маселеси менен алгач ирет англис тилин кантип жана кандай мазмунда окутуу маселесин педагогика илиминин объектисине айландырган. Ошол мезгилде Кыргызстан кеңеш өкмөтүнүн курамында тургандыктан, бул багыттагы маселелер Москвада чечилген. Ырас, ал учурда союздун курамында турган өлкөлөр үчүн улуттар аралык байланыштын тили орус тили эсептелингендиктен жана чет өлкөлөр менен кызматташуу чектелген мүнөздө болгондуктан, англис тилинин ролу азыркыдай болгон эмес.

Издөөнүн максаты. Жаңы кылым жаңыча талап коюуда: бүгүнкү күндө гуманитардык билимдер, информация, философия, психология ж.б. тармактарын чет тили менен айкалыштыра билген алдынкы кесипкөйлөргө муктаждык күчөдү [4,161-6]. Ага жарандардын социалдык керектөөсү да маанилүү болгону талашсыз. Жалпы кызыкчылыктарын эл аралык коомчулук менен байланыштыра албаган кыргыз элинин коомдук-социалдык кызыкчылыктарын орус тили толук канааттандырып жаткан маалда кыргыз жергесинде медиктердин англис тилине болгон муктаждыктары таптакыр сезилген эмес. Ошол себептен медициналык орто жана жогорку окуу жайларында англис, немис жана француз тилдери дисциплина катары окутулганы менен аны өздөштүрүү деңгээли ортодон жогору көтөрүлө албаган. Анын натыйжасында медициналык адистерге англис жана башка чет тилдерин предмет катары окутуу иштерине кыргыз педагогика илиминде анча көңүл бурбаган. Тактап айтканда, Кыргызстандык жаштардын медициналык орто жана жогорку окуу жайларында билим алуусу Москвадан бекитилген окуу стандарттары менен окуу пландарынын негизинде жүргүзүлүп, чет тилдеринде билим берүүнүн мазмуну жергиликтүү кызыкчылыктардан тышкары жайгашкандыктан, аны балдардын өздөштүрүүсү үчүн коомдук-социалдык муктаждык түзүлбөй, ал кандай сапатта аткарылганына маани берилбей калган. Англис жана башка чет тилдери боюнча медициналык адистерге

билим жана тарбия берүүнүн мындай абалы Кыргызстанда XX кылымдын 90-жылдарына чейин сакталган. Анын кесепетинен медициналык орто жана жогорку кесиптик билим берүүчү окуу жайлардын студенттеринин арасында англис жана башка чет тилдерин үйрөнүү, окуу процессинде окутуп-үйрөтүү жумуштары формалдуу көрүнүшкө айланган.

Өлкөгө эгемендүүлүк келип, Кыргызстан үчүн кызматташуунун жолдору ар тараптуу ачылганы бул багытта иштердин сапаты кандай экенин, б. а. чет өлкөлөр менен эл аралык дипломатиялык иштерди уюштуруу үчүн негизги коммуникативдик байланыштын тили катары англис тилин сапаттуу билүү зарылдыгын ачыктап, орто жана жогорку кесиптик билим берүүдө аны жогорку деңгээлде үйрөтүү проблемасын педагогикалык коомчулуктун алдына койду. Коомдук түзүлүш жаңыланып, эл турмушуна өнүккөн өлкөлөр иштеп чыккан рынок экономикасы аралашып, билимдин сапатын рынок мамилесиндеги конкуренцияны актай баштаган маалда Кыргызстан орто жана жогорку билим берүү системасын эл аралык стандартка өткөрүү керектигин туйду. Ырас, гуманитардык багыттар боюнча өнүккөн өлкөлөргө жетип-жетпей турганыбыз менен так илимдер, техника, технология жана медицина боюнча кыйла төмөн билим берип жатканыбызды дал ошол конкуренцияга туш болгон учурда даана сездик. Тактап айтканда, аталган багыттар боюнча Кыргызстандын жогорку окуу жайларында кесиптик билим алган студенттер колуна тийген диплому менен четке чыкканда бир дагы өлкөдө алган билими менен кызмат таап иштей албагандыгы медицина багыттарында билим берүү кандай сапатка ээ экенин социалдык чөйрөгө ачыктап берди. Анын башкы кемчилиги алган билими боюнча эл аралык коммуникацияны уюштуруучу «чет тилдеринин» биринде оюн түшүндүрүп, адиске тиешелүү кептик байланышты түзө албагандыгы экендигин сыртка чыккан өлкө жаранынын кимиси болбосун даана байкады. Мында да адамдын социалдык муктаждыгы негизги орунда туруп, алардын арасында адамдын ден соолугуна байланышкан проблемаларды англис тилинде башка улуттагыларга

түшүндүрүү маселесинде тилди окутуу жолдору талапка туура келбестигин ага катышы барлардын баары түшүндү.

Изилдөөнүн милдеттери. Англис тилин жогорку деңгээлде өздөштүрүү кызыкчылыгынын бир тарабы өлкөгө адамдын жашоо-турмушун жакшыртуу багытында жаңы технологияларды алып келүүгө тиешелүү болсо, экинчи тарабы алынып келинген ошол жаңы технологиялардын “тилин” билип, аны керектүү жерде туура жана сапаттуу колдонуу зарылдыгынан келип чыкты. Медицинанын бардык тармактар боюнча мындай иштерди талап кылынган деңгээлде аткаруу үчүн англис тилин баарына түшүнүктүү сүйлөө, сүйлөшө билүү зарылдыгын камсыздоочу кептик жөндөмдөрдү ишке ашыруу, ташылып келинген медициналык техникалардын көрсөткөн жыйынтыгын бейтапка түшүндүрүү, зарыл болгон шартта которуп берүү, ооруну аныктоо, диагнозун айтып маанисин чечмелеп жеткирүү жумуштарын камсыздоочу иш билги көндүмдөрүн жогорку кесиптик билим берүүдө адистик компетенциялардын бири катары үйрөнүү керектиги ачыкталды. Бул башка кесиптер сыяктуу эле медицина багытында билим берүүнүн өзөктүү маселесине айланып, аталган тармак боюнча мурда жогорку кесиптик билим берүүдө окутулуп келе жаткан англис тили предметин окутуу проблемасын толуктоо жагын педагогикалык коомчулуктун алдына алып чыкты.

Албетте, мындай проблемалар Кыргызстандын эгемендүүлүгүнөн тартып эле башталса да, чет тилин окутуу чейрек кылымдан ашуун салттары бар педагогикалык чөйрө өлкө эгемендүүлүк алгандан кийин деле башта аткарып жүргөн концептуалдуу багытынан чыга алган эмес. Анын кесепетинен англис тилин окутуу иштери азыркы учурдун талаптарын аткарууга жөндөмсүз болуп, тигил же бул медициналык адистиктин өзүнө тиешелүү кесиптик лексиканы өздөшүрүүгө, аны колдонууда жарандардын ортосундагы пикир алмашуунун каражатыктары кызмат көрсөтүүсүн сапаттуу аткарууга, чет өлкөлүктөр менен байланышта оюн так жеткирип, сүйлөө жана сүйлөшүү этикетин туура пайдаланууга

жетише албай жатат. Мындай кемчиликтин кетиш себептерин тактай келгенде окуу стандарттарын аныктап, окуу пландарында белгиленген сабактардын окуу процессине койгон талаптары өлкөдөгү кесипке болгон коомдук-социалдык керектөөдөн таптакыр алыс калганын ачыктайт. Жогоруда белгиленгендей, анын негизги себеби медицина багытында орто жана жогорку кесиптик билим берүү жумуштары боюнча маселени буга чейин Кыргызстан өзү аныктап, өзү иш жүзүнө ашырып көрбөгөндүктөн, б.а. Россияда даярдалган окуу материалдары, окуу китептери менен өлкөдөгү түрдүү сабактарды уюштуруп келгендиктен, адистик керектөөгө ылайык билим берүү жолдору талапка ылайык жаңыланууга ээ болбой калган. Аны терең талдап, эмне керектигин изилдөө жумуштары кыргыз педагогика илиминде мурдатан колго алынбаганы жана медициналык кесиптик билим берүүдө англис тилине бөлүнгөн сааттарды жаңы окуу стандарттарынын талаптарына ылайыктап окуу китептерин түзбөгөнү, окуулуктардын, окуу-методикалык иштелмелердин жасалбаганы буга кошумча тоскоолдуктарды жараткан. Бирок жыл өткөн сайын Кыргызстандын башка өлкөлөр менен кызматташуусу жогорулап, алардагы медициналык билимдер боюнча жаңы маалыматтарды алуу мүмкүнчүлүгүнө муктаждыктар көбөйгөн сайын англис тилин окутууда мурда пайдаланылып жүргөн окуу китептеринин мааниси жоголуп, адистин өз ишин сапаттуу аткаруу маселесин толук жөнгө салуучу көндүмдөрдү үйрөтүү жолдорун жүргүзүү иштери көтөрүлдү.

Адистин кесипкөйлүгүн эл аралык деңгээлге көтөрүлгөн рыноктук мамилелер менен андагы конкуренция аныктагандыктан, Кыргызстандагы медицина кызматкерлердин билими да дал ошол чен-өлчөм менен каралууга тийиш экенин мезгил өзү түшүндүрдү. Анткени алган диплому өлкөнүн чегинен тышкары турган жерде жарактуу болушу үчүн бир нече мамлекеттер арасында мыйзамдуу кабыл алына турган үлгүдөгү билим берүү адисти кесибине тиешелүү маалыматтар менен гана жабдыбастан, тили буру адамдар арасында өз

пикирин жеткиликтүү билдирип, башкаларга жеке көз карашын так түшүндүрө алуусун камсыздоочу тилди алган кесибине айкалыштырып үйрөтүү керектигин мамлекет билим берүү миссиясына жүктөдү. Ансыз адис канчалык кесипкөй болбосун ар кандай чөйрөдө иш алып баруу жөндөмүнө толук ээлик кылбай тургандыгын соңку билим берүү стандарттары аныктап, сапаттуу билим берүүгө тикелей катышы бар түшүнүктөрдү жалпылаштырып, анын адисте көндүм катары калыптануусун эске алуу менен “компетенция” деген аталышка сыйдырып [1], окуу процессине киргизсе, ал медициналык кесиптерге тиешелүү экенин белгилей кетели.

Изилдөөнүн методу. Кесиптик билим берүүнү бир мамлекеттин аймагында чектөө мүмкүн эместигин аныктаган азыркы билимге болгон муктаждык жарандардын оюн, адистикке карата көз карашын, өздөштүргөн адистик чеберчилигин ишке ашыруу менен социалдык керектөөсүн аткарып, көп өлчөмдө маяна табуу кызыкчылыктарын канааттандыруучу көндүмдөргө ээлик кылган абалды толук жөнгө салуучу касиеттерге байланыштыруу аркылуу анын мазмунун аныктоо англис тилине карата коомдук пикирди өзгөрттү. Мунун өзү мурда окутулуп келген англис тилин окутуу үйрөтүүгө карата сабактын максатын өзгөртүп, андан алчу билимдин мазмуну жарандык социалдык чөйрөдө пайдалануучу көндүмдү аныктоочу белгилерден куралган иш-билги болуп саналса, аны предмет майда бөлүкчөлөргө бөлүп, күндөлүк турмушта керектелүүчү абалда сапаттуу аткарылышын камсыздоочу түшүнүктөрдөн тураарын көрсөттү. Демек, ал бир учурда чет тилин үйрөнүү менен адамдын дүйнө таанымы байып, окутулуп жаткан өлкөнүн салт-санаасы, каада-салты, тарыхы жана маданияты жөнүндөгү түшүнүгү жогорулайт деп жаттаган “топиктерден” тышкары пендечилик турмушка керектелүүчү кептик тексттерди түзүү жолдорунан адаштырып, аны кесиптик чөйрөдөн тартып, реалдуу тиричилик өткөргөн күнүмдүк жашоодо кимдер менен болбосун тартынбай сүйлөшө алчу англис тилинин лексикалык базасында, кепте

колдонуучу сөздөрдүн туура айтылышы жана жазылышында, адистик терминдерден тартып, азыркы учурда чет элдиктердин баарына ошол тилде ой-пикирин жеткире алуучу сүйлөө, сүйлөшүү көндүмдөрүндө даяр түрүндө пайдаланууга тийиш тилдик эрежелерди камтый кетүү зарылдыгы [2] турат.

Эгемендүүлүккө чейин англис тилин окутуу бардык билим берүү тармактары боюнча мамлекеттин билим берүү саясатын дүйнөлүк стандартка тууралоо максатында окуу планына жайгаштырылган базистик предметтердин бири катары орун алган болсо, өлкөгө демократиялык түзүлүш келип, ал көпчүлүк жерде жарандык маселеде билимдин сапатын аныктоочу критерийлердин бир пункту катары резюмеге кирип, эгер бул тилди билгендерге кайсы кызматта иштебесин артыкчылыктардын берилиши аны медицина тармактарында да талапка ылайык окутуу керектигин күн тартибине киргизди. Мурда медицина кызматкерлерине негизги билим окуу китептери аркылуу берилип, адис аны иштеген жеринде окуган жана практикада үйрөнгөн методикасы боюнча аткарып келген болсо, Кыргызстан дүйнөлүк интернет желелерине түздөн-түз аралаша баштагандан тартып, бир түшүнүккө бир нече көз караштан мамиле этүүгө жол ачылып, дүйнөлүк медицина жаатында жаңылыктар менен таанышуу жана зарылдыгына жараша өздөштүрүүгө англис тили маалымат алуунун булагы катары эшигин ачты десек болот. Мунун өзү англис тилин терең үйрөнүүгө карата башка кесиптегилердей эле медицина кызматкерлерине инсандык-социалдык зарылдыктарды түзүп койду. Интернеттин ар бир үйгө кириши менен кесиптик билим алуунун базасы кеңейди. Андан англис тилин билгендер үчүн жагымдуу шарттар түзүлүп, кесиптештер арасында мамлекеттик чегара “жоюлуп”, анын натыйжасында интернет желесинде башкалардан эле медицина кызматкерлеринин социалдык тармактык байланыштарын камсыздаган учурлар абдан көбөйдү. Мындай мамилелер адистик пикир алышуудан баштап, тигил же бул кесиптик түшүнүктөрдү кеңейтүүгө өбөлгө болсо, аны

медицина боюнча кесиптик билим берүү жумуштарында жаш адистин кесипкөйлүгүн жогорулатуу үчүн колдонуу зарылдыгы өздөштүрүлө турган чет тилдери боюнча жетиштүү булагы катары мүмкүнчүлүгү жогору экенин көргөздү. Экинчи жагы, интернет булактарында орун алган маалыматтардын баары кашкайган чындык эместиги улам мезгил өткөн сайын аныкталып, аны ишинде туура колдоно билүү үчүн берилген факты-материалдардын бардык маанисин жете түшүнүү керектиги даана байкалгандыктан, коомдун өнүгүшү менен ошол тармакка келип кирген терминдерди, айрым оорунун аныктамасын (диагнозун), аны айыктырууга сунушталган дарылоо методикасын талдай билүүгө керектелүүчү ойдун маани-маңызын жогорку даражада өздөштүрүү маселеси турат.

Жыйынтыгы. Медицина багытында кесиптик билим берген адистештирилген орто жана жогорку окуу жайларындагы предметтердин бири катары окутулуп жаткан англис тили мына ушул маселелерди баарына жеткиликтүү жана сапаттуу ишке ашыруу максатында кеңири пайдалануу чөйрөсүн кеңейтип [3], азыркы социалдык кырдаалда керектелүүчү “топиктерди” ар бир сабакта жайгаштыруу, өзгөчө кептик-тематикалык диапазонун кеңейтүү, азыркы окуу стандарттары аныктаган социалдык-маданий, инсандык компетенцияларды кесиптик жана инструменталдык компетенциялар менен айкалыштырып, жарандык байланышта коммуникативдик кызматташууну сүйлөө, ошондой эле сүйлөшүү чеберчилигинде туура аткарып, өз оюн түшүнүктүү жеткире билүү ишмердүүлүгүн ынанымдуу ишке ашыруу жумуштарын англис тили предметинин базасында өздөштүрүүлөрүнө ээ болуу маселесин ар бир сабактын мазмуну аркылуу жүзөгө ашыруу зарылдыгын козгоп отурат. Мунун өзү медициналык адистиктерге сунушталган англис тили боюнча окуу материалын жаңыча даярдоону жана ал окуу материалдары менен окутулган сабактардын жүрүшүн илимий-методикалык жактан изилдөөнүн зарылдыгын күн тартибине коюп жатат. Себеби буга чейин Кыргызстанда медицина багытындагы кесиптик билим

берүү орус тилинде окутулуп, ал эми бейтаптар менен медициналык кызматкерлер дээрлик кыргыздар болуп, оору боюнча түшүндүрмөлөр жана врачтардын берген коругундусу орусча аныкталса, ал эми ага жаңы талаптар англис тилин да сунуштаганын айкындап турат. Демек бул проблемаларды туура жана социалдык чөйрөнүн керектөөсүнө ылайык чечүү медицина адистиктери боюнча түзүлгөн мындай кырдаалды илимий-теориялык мазмунда изилдөөнүн зарылдыгын көрсөтүү менен бирге дүйнөлүк деңгээлде билимдин сапатын аныктоочу конкуренцияда берүүгө мүмкүн болгон жол-жоболорду практикалык эксперименттер аркылуу текшерип, натыйжалуу ык-усулдарын өлкө ичинде жайылтуу маселеси ачык бойдон турганын туюндурат.

Адабияттар:

1. Акматов Б.М. Болонья процессии жана жогорку окуу жайларында кыргыз адабиятын компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун теориясы жана практикасы. Окуу куралы. – Б.: Фаст-Принт, 4 – 26-б.б.
2. Гутарева Н.Ю. Основные вопросы профессионально-ориентированного обучения английскому языку в неязыковом вузе. –<http://www.englishteachers.ru/forum> «Профессионально направленное обучение иностранному языку» журнал «Специалист» № 4, 2013г.
3. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам. Продвинутый курс. М: АСТ; Астрель, 2008.28-б.
4. Жолдошбаева Ы.К., Болочок мугалимдерди даярдоонун айрым маселелери [Текст]/ Жолдошбаева Ы.К.,// Кыргыз билим берүү академиясынын кабарлары. Бишкек, 2020. - №3 (52).-161-б

Рецензиялаган:
Мамбетакунов У.Э.,
педагогика илимдеринин доктору, профессор